

СІМЕЙНЕ ПРАВО, ЖИТЛОВЕ ПРАВО

Полежаєва Н.С.

студентка,

Інститут післядипломної освіти

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНОГО УСИНОВЛЕННЯ

На сьогодні в міжнародному сімейному праві інститут усиновлення починає набирати все більшого правового значення, що значною мірою пов'язано з формуванням міжнаціональних сімей. Вказане необхідним чином впливає на розвиток відповідного законодавства у цій сфері.

Найпоширенішими колізійними прив'язками для встановлення права, що застосовується при усиновленні, є такі: 1) закон країни постійного проживання дитини; 2) особистий закон усиновителя; 3) закон суду; 4) закон країни спільного проживання подружжя; 5) особистий закон дитини.

Закон суду, як правило, є допоміжним засобом у випадку, коли прив'язка до іноземного права не дозволяє досягти належних правових наслідків, спрямованих на встановлення «принципу найбільшого сприяння» для більш «слабкої» сторони. Отже, закон суду застосовується субсидіарно, особливо у тих випадках, коли неможливо або складно виконати вимоги щодо вираження згоди за законом громадянства [7, с. 117].

Визначальним принципом колізійного регулювання питань щодо усиновлення та його скасування є положення про те, що вони регулюються особистим законом дитини та особистим законом усиновлювача, тобто взята за основу колізійна формула *lex personalis*.

Конвенція СНД про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах визначає, що питання про усиновлення або його скасування визначається за законодавством держави, громадянином якої є усиновитель у момент подачі заяви про усиновлення або його скасування. У випадку ж, якщо дитина установлюється подружжям, з яких один є громадянином однієї держави-учасниці, а інший – громадянином іншої держави-учасниці, усиновлення або його скасування повинні провадитися відповідно до умов, передбаченими законодавством обох держав-учасниць [2].

Згідно з Законом «Про реформу італійської системи міжнародного приватного права» від 1995 року усиновлення та відносини між усиновленим та усиновлювачем регулюються правом держави громадянства усиновлювача на момент усиновлення, або спільним правом держави громадянства усиновлювачів, або правом держави, в якій обидва члени подружжя мають постійне місце проживання, або правом тієї держави, в якій подружжя переважно спільно проживає. Австрійський Федеральний закон «Про міжнародне приватне право» від 1978 року визначає, що питання усиновлення регулюються правом країни особистого закону усиновлювача та дитини; до правових наслідків усиновлення застосовується особистий закон усиновлювача, а якщо усиновлювачами є подружжя, то застосовується закон, що визначає правові наслідки укладення шлюбу [5, с. 88].

У свою чергу, відповідно до Швейцарського федерального закону «Про міжнародне приватне право» від 1987 року умови усиновлення, яке має місце у Швейцарії, регулюються швейцарським правом.

Закон України «Про міжнародне приватне право» розподіляє правовідносини з питань усиновлення та його скасування між колізійними прив'язками особистого закону та особистого закону усиновлювача. Так, усиновлення та його скасування регулюються особистим законом дитини та особистим законом усиновлювача. Якщо усиновлювач – подружжя, яке не має спільного особистого закону, то застосовується право, що визначає правові наслідки шлюбу.

Що стосується особистого закону усиновлювача, то ним регулюються питання щодо здатності особи бути усиновлювачем, правові наслідки усиновлення або його припинення [4]. Особистим законом дитини регулюється нагляд та облік усиновлених дітей.

На сьогодні основним міжнародно-правовим актом у сфері відносин щодо усиновлення виступає Конвенція про захист дітей та співробітництво в галузі міжнародного усиновлення 1993 року. Дана Конвенція застосовується, коли дитина, що постійно проживає в одній з Договірних Держав («Держава походження»), переїхала, переїздить або повинна переїхати в іншу Договірну Державу («приймаюча Держава») чи після її усиновлення в Державі походження подружжям чи особою, що звичайно проживає в приймаючій державі, чи з метою такого усиновлення в приймаючій державі чи в державі походження [1].

З процедурної точки зору, в кожній Договірній Державі повинен бути визначений уповноважений орган у сфері міждержавного усиновлення. Для здійснення міждержавного усиновлення особи, що проживають в Державі походження, звертаються до її уповноваженого органу. Якщо уповноважений орган приймаючої Держави упевнений в тому, що

заявники мають право на усиновлення та підходять для цього, він готує доповідь, що містить інформацію про їх особистості, права і придатність здійснити усиновлення, біографічні дані, медичну карту та історію сім'ї, причини усиновлення, здатність здійснити іноземне усиновлення, а також характеристику дітей, про яких вони здатні піклуватись. Він передає доповідь уповноваженому органу Держави походження. У свою чергу, уповноважений орган Держави походження передає уповноваженому органу приймаючої Держави свою доповідь про дитину, докази того, що необхідна згода була одержана, та причини наміру переміщення, не розкриваючи таємницю особи матері та батька.

Уповноважені органи держав здійснюють всі необхідні кроки для того, щоб одержати для дитини дозвіл на виїзд із Держави походження, а також на в'їзд і постійне проживання в приймаючій Державі. Передача дитини здійснюється в безпечних та належних умовах, і, якщо це можливо, у супроводі прийомних або майбутніх прийомних батьків [1].

У лютому 2011 року Верховна Рада України ратифікувала Європейську конвенцію про усиновлення дітей. Конвенція дозволяє всиновлювати дитину різностатевій або одностатевій парі, що перебуває в офіційному чи цивільному шлюбі, а відповідно до СК України усиновити дитину може тільки різностатєва пара, що перебуває в офіційному шлюбі. Попри це, у державному департаменті з питань усиновлення та захисту прав дитини Міносвіти схвалили ратифікацію конвенції. При цьому було заявлено, що Україна як європейська держава має привести своє законодавство до європейських стандартів та внести необхідні зміни до СК України. У відповідь на такі дії біля Верховної Ради України після прийняття закону про ратифікацію пройшли мітинги протесту. Зважаючи на це, парламентом були прийняті застереження до закону, які врахували вимоги протестуючих [6, с. 179].

Унаслідок усиновлення дитина стає повноправним членом сім'ї усиновлювача (усиновлювачів) і має стосовно усиновлювача (усиновлювачів) та його або їхньої сім'ї такі самі права й обов'язки, як і діти усиновлювача (усиновлювачів), батьківство яких встановлено законом. Усиновлювач (усиновлювачі) мають батьківську відповідальність стосовно дитини. Усиновлення припиняє правові відносини між дитиною та її батьком, матір'ю та сім'єю походження. Дитина може бути усиновлена лише, якщо усиновлювач досягнув встановленого законом із цією метою мінімального віку; такий мінімальний вік не може бути меншим за 18 років і більшим за 30 років. Між усиновлювачем і дитиною повинна бути відповідна різниця у віці, урахувавши найвищі інтереси дитини, бажано, щоб різниця становила принаймні 16 років.

У свою чергу, відповідно до ст. 211 СК України усиновлювачем дитини може бути дієздатна особа віком не молодша 21 року, за винятком, коли усиновлювач є родичем дитини. Усиновлювач повинен бути старшим від дитини на не менш ніж 15 років. У разі усиновлення повнолітньої особи різниця у віці не може бути меншою, ніж вісімнадцять років [3]. Як бачимо, наявними є суперечності у вимогах до усиновлювачів з точки зору Європейської конвенції та СК України.

Отже, інститут міждержавного усиновлення постає важливою формою влаштування дітей в сім'ї для надання їм батьківського виховання, опіки, виховання та розвитку. Основну роль в правовому регулюванні цих відносин відіграють Конвенція про захист дітей та співробітництво в галузі міжнародного усиновлення та Європейська конвенція про усиновлення дітей, ратифікована Україною. Кожна держава встановлює законодавчі вимоги до усиновлювачів, а також передбачається необхідною згода на усиновлення усіх учасників цього процесу.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист дітей та співробітництво в галузі міжнародного усиновлення від 29.05.1993 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_365.
2. Конвенція СНД про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах від 22.01.1993 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/997_009.
3. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № № 21-22. – Ст. 135.
4. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23.06.2005 № 2709-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2005. – № 32. – Ст. 422.
5. Буковецька Н. Поняття транснаціональної сім'ї. Колізійні прив'язки, застосовувані до транснаціональних сімейних відносин / Н. Буковецька // Транснаціональні сім'ї як наслідок української трудової еміграції: проблеми та шляхи їх розв'язання: збірник наукових статей і виступів на міжнародній науково-практичній конференції, 22 березня 2012 року, Львів. – Львів, 2012. – С. 82-89.
6. Невмержицька Г. Проблемні аспекти правового регулювання усиновлення іноземними громадянами українських дітей / Г. Невмержицька // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2011. – Вип. 98. – С. 178-180.
7. Розгон О.В. Проблеми колізійного регулювання відносин міжнародного усиновлення / О.В. Розгон // Правова держава. – 2016. – Вип. 23. – С. 115-119.